
Ifj. Bándy György:

Betekintés a Japán Evangélikus Egyház életébe egy tokyoi gyülekezet tükrében - Kreuzkirche, Tokyo

Abstract: An Insight into the Life of the Lutheran Church of Japan through the Congregation in Tokyo

This paper tries to give an insight into the life to of the Lutheran Church in Japan through a German-speaking parish. The Kreuzkirche is a center of German Lutheranism in Tokyo that actively serves the small congregation. The paper aims to present the history of the congregation, the building of the churches, the purchase of the organ, the internal and external missions and the ecumenical activities of the congregation. The issue of the church community's website was especially devoted, which could offer some new ideas and core points to the Christian communities in Central Europe.

Keywords: Kreuzkirche, German, Lutheran, Tokyo, Japan

A gyülekezet megalakulása

A Japán Császárság az ún. Meiji¹-restauráció idejéig (1868) egy elzárt ország volt a világ számára. Ez megmutatkozott a kereszténység terjedésében is, hiszen a Tokugawa-shogunátus felállása és Meiji császár hatalomra kerülése között csupán Nagasaki kikötője volt nyitott a külföldiek számára. Így kijelenthető, hogy a kereszténység Japánba kétszeresen érkezett meg: az XVI. század második felében, majd a XIX. század második felében.

A Kreuzkirche gyülekezetének megalakulása Heinrich Wilfried Spinner svájci misszionáriussal (1854-1918) van szoros összefüggésben, aki 1885. szeptember 8-án a weimari székhelyű Általános Evangélikus-Protestáns Missziós Egylet (Allgemeine Evangelisch-Protestantische Missionsverein) küldöttként lépett a szigetország területére.

Első nyilvános lépéseként megalapította a Japánban élő németajkúak számára a Németnyelvű Evangélikus Gyülekezetet Tokyoban

¹ A japán személy- és földrajzi nevek Hepburn-féle átírással szerepelnek a tanulmányban – B.Gy.

(Deutschsprachige Evangelische Gemeinde Tokyo, 1885. október 10.), valamint Yokohamában (Deutschsprachige Evangelische Gemeinde Yokohama, 1886. január 14.). A gyülekezetek az alapszabályzat (statútum) szerint demokratikus fennállásban szolgálták a hívet, melynek élén a gyülekezet elöljárósága állt.

Az első templom

Az első templom, melyben német nyelvű istentiszteletet végeztek, a császári kertek mellett volt felszentelve 1897. január 27-én Max H. Christlieb (1892-1899) szolgálata idején. Ugyanakkor Yokohamában is építkezésbe fogtak a hívek Dr. Hans Haas (1898-1909) időszakának utolsó éveiben.

A második templom

A tokyoi német nyelvű gyülekezet első templomát Togoza-templomnak nevezték (a város egyik részét hívják így), amely sajnálatos módon az 1923. szeptember 1-én bekövetkezett hatalmas pusztítású Kanto-földrengésben megsemmisült. Ebben az időben Jakob Hunziker volt a gyülekezet lelkésze (1919-1923). A gyülekezeti tagok gyűjtést szerveztek, valamint segítséget kaptak Németországból is a templom helyreállítására, aminek következtében 1927. július 27-én újra fel lehetett szentelni az újjáépült templomot Dr. Karl Weidinger (1926 - 1934) szolgálati idejében. Hogy a gyülekezet élete is egyszerűbben koordinálhatóvá váljék, 1936-ban a tokyoi és yokohamai gyülekezet egyesbeszerveződött.

A második világháború és az 50-es évek

A második világháború alatt a hívek többségét evakuálták Tokyóból Hakoneba és Karuizawába. Az 1945-ös bombázások során a második templom is megsemmisült. A Theodor Jäckel (1941-1953) lelkész által vezetett gyülekezet számára a másik döntő csapás az volt, hogy „a még mindig Japánban tartózkodó németeket az amerikai meg-

szálló erők² által 1947-ben repatriálták”³. Csupán 1952-ben, miután Japán aláírta a második világháborút lezáró békeszerződést, térhetek vissza a német állampolgárok Japánba.

A gyülekezet a jelenleg is érvényes megnevezését – Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo/Yokohama – a gyülekezet presbitériuma az 1958. február 2-án tartott ülésén szavazta meg⁴.

Mindennek ellenére az 50-es években nem csupán Tokyóban és Yokohamában tartottak istentiszteletet, hanem Karuizawában is, ahol sok németajkú nyaralt. Ezeket az istentiszteleteket a visszatért németajkú hívek számára a Német Kelet-Ázsiai Misszió (Deutsche Ostasien-Mission) felkérése alapján 1953-tól a Yokohamában tartózkodó tengerészeti lelkész végezte. Ennek a hathatós munkának hamarosan látható gyümölcseként felszentelésre került 1959. május 10-én a Kreuzkirche a Gotanda vasútállomás közelében Tokyóban.

A Kreuzkirche építése

A Kreuzkirche építése előtt a gyülekezetnek 1945 óta ismét nem volt használható temploma. Ezért különböző helyszíneken tartották meg az istentiszteleteket. Az 1953-ban Tokyoba érkező Harald Oehler lelkész (1953-1965) először az Aoyama Gakuin Egyetem egyik termében, majd az Egyesült Egyház templomában (Union Church Harajuku) és végül a Toriizaka-templomban (szintén Egyesült Egyház templom) tartotta az istentiszteleteket.

A gyülekezet vezetősége azonban úgy döntött, hogy a bombatámadás által használhatatlanná vált templom területét Togoza-kerületben eladja, és helyette egy új ingatlant vásárol Tokyó Gotanda kerületében (közel a vasútállomáshoz), ahol egy új templomot kívánt felépíttetni. A helyszín kiválasztását, illetve az eredeti terület eladását az is indokolta, hogy a gyülekezet tagjainak jelentős része a Gotanda kerületben és annak környékén lakott.

² Érdekesség, hogy a kitoloncoló nem japán intézmény, hanem USA szervezet – B.Gy.

³ <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/02/kirchengrc39cndunge28093-kirchenbau.pdf>

⁴ Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban a Kreuzkirche megnevezést használom a gyülekezet feltüntetések – B.Gy.

A megvásárolt terület nem volt teljes mértékben akadálymentes az építkezés elkezdéséhez. 1958-ban nagy tájfun volt Tokyoban és környékén, így a nagy elemi csapás a meredek domboldalon fekvő újonnan megvásárolt építkezésre szánt területet erősen megviselte. Ezért három oldalról védőfalakat kellett építeni a további földmozgás, földcsuszamlás elkerülése érdekében. Emellett egy bekötőutat is kellett készíteni, ezért egy további kisebb parcellát is kellett vásárolni a már meglévő területhez.

Mindezen kellemetlenségek ellenére a mai Kreuzkirche területén az első istentisztelet megtartására már 1958. április 27-én került sor, egy sátorban.

Az építkezés anyagi oldalát tekintve a Togoza Alapítvány (a régi templomról elnevezve) pénzügyi háttere nem volt elégséges. Segítségét vállalt viszont a nyugatnémetországi Gustav-Adolf Egylet. A templom építésével Dr. Konrad Weise lett megbízva, aki az új tokyoi német nagykövetséget is tervezte, az építkezés munkálatait Ito építésmester vezette.

A templom felszentelésére 1959. május 10-án került sor. A templomszentelési istentisztelet keretében a gyülekezet énekkara Bach „Bringet dem Herrn” kantátáját adta elő. A templomszentelő ünnepségen a gyülekezet idős tagjai hozták a templomba az oltári kellékeket – a Bibliát⁵, az úrvacsorai szertartáshoz szükséges tárgyakat, gyertyatartókat, valamint a keresztelőtálat.

1960. november 11-i presbitériumi ülésen az a határozat született, hogy a gyülekezet lelkészlakot épít. A tervezett épület kettős funkciónak felelt meg. Az emeleten került kialakításra a lelkészlak maga, míg a földszinti helyiségek a gyülekezet tudta különböző közösségi célokra kihasználni.

A sok beruházásnak – főleg az építkezéssel kapcsolatos kiadások – meg kellett teremteni az anyagi fedezetét. A 60-as években a gyülekezetnek havonta kb. 120.000 yenre volt szüksége, ezért a presbitérium arra kérte a gyülekezet tagjait, hogy bevételük 1%-át fizessék be a gyülekezet kasszájába.

⁵ A Bibliáról továbbiakban bővebben az „Ereklje” alfejezetben – B.Gy.

Bernhard Isermayer lelkész alatt (1982-1989) a templom belseje kisebb változásokon ment végbe. Az oltárra gyertyák kerültek megvételre, amik az addig használatos lámpásokba lettek elhelyezve. A gyülekezet az oltár elé szőnyeget vásárolt, az oltár mögé pedig papírpavánt állíttatott. Az így felújított templombelsőben méltán ünnepelhette büszkén a 100 éves alapítási jubileumát a gyülekezet.

Isermayer lelkész keresztet is hozatott Nyugat-Németországból. Ez a kérdés is bizonyítja, milyen érdekes ügy a Japánban élő keresztények számára egy számunkra egyszerű, hétköznapi dolog megvásárlása. Történt ugyanis, hogy a keresztet, amit a lelkész megrendelt, a vámon úgy jegyezték be, „mint régi fémből készült tárgyat, tehát „fémhulladék” címszó alatt”⁶ került be a szigetországba.

Az ezredfordulón szolgáló Eckhard Korthus lelkész (1996-2002) Svájcból hozott plafont borító paneleket, melyek bibliai jeleneteket ábrázolnak.

A templom belső tere bensőségesen van kialakítva. A hagyományos japán építészet alapkompozícióit is magába foglaló építmény mégis egyértelműen keresztény templom hatását kelti már első pillantásra is. A bejárat felett található ablakokból a fény az oltárra árad. A belső térben a fakonstrukció mellett a papírfalak – vagy azok imitációi – tipikus keletiesek. A hátsó falon a hatalmas shoji ablak elválasztó elemeiből kereszt elevenedik meg. Az építész elgondolása szerint a templomba lépő hívő számára nem csupán az oltár és a mögötte álló kereszt mutatkozik meg, mely a célt jelenítené meg, hanem az ablakkal összefonódva továbbmutat. Nem csupán a kereszt-halál utáni megváltást, hanem az ember földi halála utáni életet is szeretné jelképezni. A tetőszerkezetről lelógó lámpák szintén papírrernyőt kaptak. A nyeregvető megnöveli a belső teret, amely ez által levegőssé válik, ami főleg a tájfunos időben nagyon kellemes.

A templom a lelkészlakkal, mögötte kisebb bambuszerdő egy nem éppen forgalmas Gotada-kerületi utcában a békesség szigetének érzését kölcsönözheti az ide betérőnek.

⁶ 120 Jahre Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama 1885-2005, 14. old. In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/02/120-jahre-ev-gde-in-tyo-2005.pdf>

Az első lelkész, aki az újonnan épült lelkésszakba költözött, Wenzel Graf von Stosch volt 1965. szeptember 1-én (1965-1971).

A gyülekezet és az új temploma jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, hogy a Japánban diplomáciai úton tartózkodó Gustav Heinemann nyugatnémet államelnök (1969-1974) részt vett az evangélikus istentiszteleten 1970. május 9-én.

Az orgona

A gyülekezetben mindig fontos volt az egyházi zene. Ennek a szolgáltatnak a megerősítése céljából a gyülekezet 1960-ban orgonát vásárolt 8.000 nyugatnémet márka értékben, amit a Ludwigburgban székelő Walcker cég készített: 8 regiszteres orgona Opus 4120, E5 szériaorgona modell. Az orgona az istentiszteleti szolgálatot magas szinten tudta kísérrni, viszont orgonakoncertekre már nem volt különösebben alkalmas. A gyülekezet elkötelezettségét és anyagi erősségét viszont bizonyítja, hogy a költségeket két gyülekezeti tag állta.

Ez az orgona ma már nem szolgálja a gyülekezetet. A cserét az indokolta, hogy Tokyoban szárazak a telek, de nedvesek, forrók a nyarak és ez a nagy páratartalom- és hőingadozás a hangszer romlásához vezetett. A hőmérsékletkülönbség 35 Celsius fok is lehet, a levegő páratartalma pedig 20 és 100 % között mozog. A többszöri javítási munkák ellenére, 1985-től a téli időszakban az orgona sajnos nem volt használható állapotban.

A gyülekezet ennek a helyzetnek a javítása érdekében a 90-es évektől több alkalommal is gyűjtést szervezett, habár maga az új orgona vétele még nem került napirendre. A 2005-ös évben például havonta koncerteket szerveztek a templomban, a perselypénzt pedig az orgona beszerzésére alapított bankszámlára utalták át.

Az új orgona beszerzése kérdésében felmerült teljesen új illetve használt orgona megvásárlása. Ugyanúgy az orgona forgalmazójának kiléte is kérdéses volt, ugyanis japán és német orgonaépítő vállalatok is felmerültek, mint lehetséges orgonaépítők.

A gyülekezet kapott egy felajánlást, hogy használt orgonához juthat. Azonban a hangszer nagy mérete miatt az ajánlatot vissza kellett utasítani, mivel akkor a templomot át kellett volna építeni, ami alap-

ján a hátsó falat teljesen betakarta volna az orgona, így a bejárat az egyik oldalsó falon kialakítandó nyíláson lett volna.

Az orgona vételéről intenzíven 2013-tól kezdődtek a tárgyalások. A költségek 120.000 – 200.000 euró között mozogtak. Japán különleges klímájára való tekintettel az orgona megépítése az átlagos orgona költségeihez képest lényegesen magasabbra rúgtak. Az orgonavásárlást több német és japán cég, illetve magánszemély is támogatta, a 2014-től meghirdetett gyűjtésre pár hónapon belül kb. 110.000 euró érkezett. A Hermann Weber Orgelbau céggel kezdődtek meg az intenzív tárgyalások, aki Leutkirchben működött. Az orgona megrendelésére 2015 közepén került sor.

Nagy örömmel vette a Kreuzkirche gyülekezete, hogy a stuttgarti székhelyű Berthold Liebherr Alapítván támogatta a megrendelt templom szállításának, vámolásának és felállításának költségeit. Így sikerült az orgonát anélkül megvásárolnia, hogy a gyülekezet számlájáról kelljen beavatkozni.

A 2019. szeptember 22-én felszentelt orgona a régihez képest többszörös nagyságú hangszer, mely a zenei lehetőségek szélesebb tárházát kínálja. Az orgona az oltár mellett helyezkedik el.

A gyülekezet kórusa

Az orgona mellett az egyházi zene másik alkotóeleme a gyülekezeti kórus. Annak ellenére, hogy egy olyan gyülekezetről van szó, ahol nagyon gyakori a tagság cseréje (sokan csupán néhány hónapra, esetleg évre lesznek tagjai a gyülekezetnek tanulmányi vagy munkaügyi tartózkodás szerint), a kórus megalakulását a gyülekezet nagy örömmel vette. A templom mellett működő énekkar első próbájára 1956. november 26-án került sor. A kórus a „Kantorei” nevet vette fel. Ugyanaz év karácsonykor már Max Drischner Karácsonyi történetét adta elő a kórus.

1958-ban meglátogatta a gyülekezetet Otto Dibelius Berloin-Brandenburgi evangélikus püspök, aki nem csupán meghallgatta a kórust, hanem együtt is énekelt velük.

A jubileumi kiadvány alapján gyülekezeti kórus munkájában az első 10 év alatt (1956-66) összesen százan vettek részt. Ez részben a

gyülekezeti tagok aktivitását, másrészt a tagság gyakori változását is alátámasztja.

2005-ben megalakult a gyermekénekkar is, amely jelenleg is működik a Kantorei mellett.

A templom és a lelkészlak restaurációja

A japán építésügyi előírások szerint 2006-tól a közösségi épületek statikájára különös tekintettel vonatkoznak szigorú szabályok, melyek a földrengés által okozott károk elkerülését teszik lehetővé. A Kreuzkirche gyülekezete ezért statikus szakembereket kért fel mind a templom, mind a lelkészlak felülvizsgálatára.

A 2009-es templomi renováció során megállapításra került, hogy az épület az adott korban nagyszerű szakmaisággal és kiváló anyagokból lett megépítve. A tetőkonstrukció a 60-as években nagyon progresszív megoldásnak bizonyult, amit a renovációt végző munkacsoport a tető terhelhetőségének tesztelésénél is megállapított. Ugyanakkor a nyílászáróknál a templom falában már bontani kellett, ugyanis a falak statikailag megenyhültek és újabb merevítőket kellett a falba beépíteni. Ez a munka az oltár mögötti falat is érintette. A felújítás után azonban az új merevítő faelemek esztétikailag nagyon beleillenek a templom belső környezetébe.

A templom jelenleg már fapadlózattal rendelkezik, ugyanis az eredeti linóleumpadlót szintén cserével eltávolították. Így még esztétikusabb és melegebb a templombelső.

A vizsgálat megállapította, hogy nem csupán a templom, de első-sorban a lelkészlak szorul átalakításra, ill. megerősítésre.

A lelkészlak tetőszerkezete össze volt kapcsolva a templom tetőszerkezetével. Azonban a lelkészlak tetőzetének jóval nehezebb konstrukciója miatt azt le kellett bontani és újat emelni, hogy ne veszélyeztesse a templom földrengési stabilitását.

2008-ban a gyülekezet úgy határozott, hogy új lelkészlakot épít. A régi lelkészlak lebontása után helyére egy már mozgáskorlátozottak számára is kényelmesen megközelíthető⁷ lelkészlak, melynek kivite-

⁷ Egy megszívlelendő gondolat a jövőben épülő lelkészlakok tervezésénél – B.Gy.

lezését Hirokawa Akira építész vállalta. A közösségi terem, mint az előző épületben, most is a lelkészlak földszintjén kapott elhelyezést. A pincében raktárhelységek kerültek beépítésre. A lakóterület modern, világos és kényelmes. A lelkészlak felszentelésére 2011. szeptember 25-én került sor. Az új lelkészlak építési költségeinek nagy részét a gyülekezet maga állta.

A gyülekezet a XXI. században további kisebb újításokat, javításokat is elvégzett, valamint a kertrendezés és a lépcső felújítása is végbement.

A gyülekezet weboldala

A Kreuzkirche gyülekezetének weboldala fontos a gyülekezet működése szempontjából. Míg a közép-európai gyülekezetek ahhoz vannak szokva, hogy közösségeik kisebb területen, legtöbbször egy anyagyégyházból és néhány diaszpóratelepülésből állnak, ebben az esetben teljesen más a helyzet. Egy többmilliós metropolisban a kisebbségben levő kereszténységben is egy kisebbséget képvisel az evangélikus mi-volta miatt. Ráadásul nem is állami – japán – nyelvű gyülekezetéről, sőt nem is angol nyelvűről (amit a világ legtöbb nemzetének tagja látogathatna), hanem német nyelvűről van szó. A többszörösen kisebbségi létben viszont a gyülekezet weboldalát böngészve sincs olyan érzése az embernek, hogy egy lehetetlen küldetésről, halmozottan hátrányos helyzetről volna szó. A gyülekezet tudatosítja specifikus helyzetét és állapotát és ebből próbál erőt merítve kiindulni.

Japánt ugyanúgy, mint a világ legtöbb táját, erősen meghatározta az utolsó években a Covid-19 járvány. Annak ellenére, hogy Tokyóban 2021-ben meg lettek tartva az egy évvel korábbra tervezett nyári olimpiai játékok, a komoly egészségügyi szabályzatok csak lassan kerültek enyhítésre. Ennek tükrében szintén érthető, hogy a templom látogatása nem volt egyértelmű és rendszeres a közösség tagjai között sem az utolsó években, ezért a lelkész házaspár gyülekezeti hírlevelekkel, valamint a gyülekezet weboldalán keresztül próbálnak kapcsolatot tartani a hívők közösségével.

A német nyelvű weboldal, amely a <https://kreuzkirche-tokyo.jp> cím alatt található, a következő menüpontokat tartalmazza: start,

istentiszteletek, gyülekezet A-tól Z-ig, rólunk, linkek, valamint egy rövid összefoglaló angol, illetve japán nyelven.

A start menüpontra kattintva kellemes üdvözlést olvashatunk, majd néhány kép megtekintése után megtudhatjuk a következő hónapok tervezett programjait. Ugyanakkor felhívja a menüpont a figyelmünket az aktuális egészségügyi előírások betartására. Figyelmünkbe ajánlja a legfrissebb gyülekezeti újságot is. A virtuálisan is elérhető gyülekezeti lap (aktuális számát - Húsvét 2022 - a https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2022/04/2022-gemeindebrief-ostern_compressed.pdf linken lehet elolvasni). Érdekesége, hogy közös ökumenikus kiadványról van szó a tokyoi Szent Mihály plébániával való együttműködés egyik terméke. A közös újság kiadása 2019 decemberétől kezdődött és kéthavonta jelenik meg.

A lap legalján található egy térképmelléklet, valamint a gyülekezet címe és telefonszáma, illetve weboldal és mailcím a mielőbbi kapcsolatfelvétel reményében. A gyülekezetnek szintén van facebook oldala, valamint nemrégiben kezdett élő istentiszteletek közvetítésébe a youtube.com oldalon, amihez csatlakozó link szintén megtalálható ezen a startlapon.

Ezen információk tényleg egy jó startpozíciót adnak a további böngészéshez, a térkép is nagyon fontos egy ekkora városban való eligazodáshoz, főleg, hogy a gyülekezeti tagok általában nem tartózkodnak hosszabb ideig Tokyóban.

A youtube csatorna is nagyon pozitív, a hangminőség is rendben van, a felvétel pedig egy statikus kamera-beállítás, viszont az egész istentisztelet nyomon követhető, értelmezhető jelleggel bír.

Az istentisztelet menüpontban az istentisztelet, gyermek-istentisztelet, keresztelő, konfirmáció, házasságkötés és lelki gondozás / lelki vezetés pontok szerepelnek.

A gyülekezet istentiszteleteire vasárnap fél tizenegy órai kezdettel kerül sor a kb. 120 főnek ülőhelyet biztosító templomban. Érdekeség, hogy a nyári vakáció hónapjaiban – júliusban és augusztusban – az istentiszteletek nem kerülnek megtartásra, mivel (a gyülekezeti honlap szerint) a tagok túlnyomó többsége nem tartóz-

codik Tokyoban, ill. Japánban. Az istentiszteletek után agapéra kerül sor, amire minden résztvevőt szeretettel hívnak és várnak.

A gyülekezet nyitott a kisgyermekes családok számára is. A weboldal tanúsága szerint kis szőnyeg várja a kicsiket, ahol kellemesen el tudják tölteni az időt játékkal, festéssel⁸. A családok számára külön istentiszteleteket is szentelnek húsvétkor, karácsonykor és az őszi hálaadó ünnepen.

A gyülekezet számára fontos esemény a keresztelezés kérdése. A Kreuzkirche az első olyan gyülekezeti weboldal (amelyet személy szerint ismerek), ahol kimondottan külön pontot képez a keresztség kérdése. A weboldal felhívja a figyelmet, hogy nyitott a keresztség szentségének kiszolgáltatására, feltünteti annak mibenlétét (legalább egy szülő evangélikus) és felajánlja a lehetőséget, hogy a szülők konzultáljanak a lelkésszel, vagy a lelkészlakon, vagy pedig pasztorációs látogatás keretében.

Az új gyülekezeti tagok „becsatornázása” a XXI. században minden keresztyén gyülekezet számára létkérdés, ezért ajánlani tudom ennek a kérdésnek az aplikációját a helyi közösségeknek is.

A konfirmáció témakörében is külön pont áll az érdeklődők rendelkezésére. A konfirmáció a Kreuzkirche gyülekezetében szeptemberben kezdődik és nyár elején a konfirmációs vizsgával végződik. A konfirmációra készülő fiatalokkal a lelkész havonta egyszer, az istentisztelet után foglalkozik, valamint évente többször nyílik alkalom különböző kirándulásokon részt venni. Néhány évtizede hagyomány a konfirmandusok hétvégéjének megszervezése ősszel.

Figyelemre méltó, hogy annak ellenére, hogy a képzés nem túl hosszú (kb. 10 hónap) és nem túl gyakori, mégis intenzív és többsíkú képzésnek tűnik, amit a hitoktatók és lelkészek figyelmébe ajánlok.

A házasságkötést tervezőkhöz is szól a weboldal, ahol szintén felhívja a figyelmet arra a lehetőségre is, hogy konzultációra van lehető-

⁸ Személy szerint már láttam hasonló megoldást Magyarországon is, de a „játósarok” el volt választva üvegfallal a templom többi részétől. Így a gyerekek hangja nem zavarja a többi hívót, viszont a gyermeket vigyázó szülő a kihangosításon keresztül hallja az istentiszteletet, látja az üvegfalon keresztül az istentisztelet menetét és lélekben csatlakozni tud a közösséghez.

ség, mind a lelkészlakon, mind pedig pasztorációs látogatás során. Itt kimondottan konzultációról van szó, amit személyesen úgy értelmezek, hogy két ember nem csupán kinyilvánítja szándékát a házasságkötésre és megállapodnak az időpontban a lelkésszel, hanem mélyebb beszélgetések, tanácskozások kialakulását is feltételezi.

A lelkisegélyt, lelki vezetést kívánók számára is nyitva áll a lelkész, illetve a lelkészlak, ahol a weboldalon is fel van tüntetve az a fontos szempont, hogy a beszélgetés négy szemközti marad. A mai nyitott társadalomban ez véleményem szerint nagyon fontos pont, amit sokan kihasználnának környezetünkben is, de félnek az esetleg kiszivárgott információktól.

A harmadik fő menüpont a gyülekezetéről szól. Ennek alpontjai a következők: aktualitások, adventi vásár, jelentések, gyülekezeti levelek (értsd: gyülekezeti újság), liturgia, gyülekezeti taggá válás, zene.

Az aktuális pontok átfutása után érdemes megállni a liturgia témakörnél. A weboldal bemutat egy ünneptelen félévi istentiszteleti rendet, ahol pontról pontra fel van tüntetve a liturgikus rend (lelkész, gyülekezet, énekek), így a kevésbé aktív hívek is ennek segítségével könnyedén be tudnak kapcsolódni az istentisztelet menetébe. Mivel ez szerepel az interneten, ezért okos telefont használva bármely jelenlévő is tudja alkalmazni. Természetesen hozzá kell tenni, hogy a lelkésznek feltételeznie kell a résztvevőről, hogy a telefonhasználat az istentisztelet aktív részvételét segíti elő és nem az attól való eltávolodást.

A gyülekezetbe való belépés nagyon egyszerű az evangélikusok számára. A Tokyoba érkező német nyelvű evangélikus a weblapról le tud tölteni egy jelentkezési űrlapot, amin a személyes adatokon kívül (név, cím, elérhetőség) fel kell tüntetni, hogy mekkora összeggel tudja támogatni a jelentkező a gyülekezetet. Fontos megemlíteni, hogy a Kreuzkirche nem kap németországi támogatást, a lelkész is a gyülekezet tagjaitól bejövő adományokból van honorálva. A weboldalon feltüntetésre került ez a tény, illetve, hogy a gyülekezet hasonló mértékű adományt vár a tagoktól, mint a németországi egyházi adó mértéke. De – ami nagyon szimpatikus számomra – a lelkész megadja a lehetőséget, hogy konzultáljon a leendő gyülekezeti tag az adomá-

nyozás mértékéről és rendszerességéről. Németországban ez 1%, a gyülekezeti alapokiratban ez 0,5 %-ban is megállapítható.

A „rólunk” címet viselő menüpont a következő tartalmakat vetíti elő: bevezető képek, lelkészházaspár, a gyülekezet vezetősége, a gyülekezet története, bankszámlaszám, kontaktusok.

Annak ellenére, hogy a Bettina Roth-Tyburski és Marcus Tyburski lelkészházaspár (2018 óta) nem életrajzi adatokkal szolgál a bemutatkozó néhány bekezdés erejéig, véleményem szerint nagyon bizalomgerjesztő kérdéssel zárják soraikat: Mikor ismerkedünk meg? Ami nem csupán azt jelenti, hogy mikor jön az olvasó templomba, hanem hogyan lehet őt még inkább bevonni a gyülekezet életébe és így a kölcsönös megismerést még inkább előmozdítani. Nagyon egyszerű, de jövőbe mutató kérdés, amit személy szerint Közép-Európában is megszívelendőnek tartok.

A gyülekezet vezetősége névvel és fényképpel ellátott felsorolás, ami abból a szempontból lehet az új gyülekezeti tagoknak érdekes, hogy felfigyeljenek arra, hogy ki a szomszédom az istentiszteleten.

A gyülekezet történetének rövid bemutatása után néhány publikációnak online elérhetősége is szerepel, amely nagymértékben elősegítette ennek a tanulmánynak a megírását is.

A linkek menüpontra kattintva a következő lehetőségek közül választhatunk: belépési nyilatkozat, gyülekezeti újság, gyülekezeti rendszabály (statútum), intézmények.

Fontos szempontnak látom, hogy a gyülekezet saját statútumát nyilvánosan is felvázolja, hogy a bizonytalan olvasó el tudja dönteni, egyetért-e a statútumban felsorolt állásfoglalásokkal, illetve követelményekkel.

Az intézmények pontban pedig azok az intézmények vannak felsorolva, amelyekkel a gyülekezet aktívan együttműködik. Az együttműködés olyannyira értékes számukra, hogy az intézmény nevére kattintva annak weboldalára jut az olvasó. Mivel itt úgy az Osaka-Kobe székhelyű német nyelvű evangélikus gyülekezet, mint a tokyoi Szent Mihály német nyelvű katolikus plébánia, mint a francia nyelvű japán katolikusok oldala szerepel, joggal feltételezhető az öku-menizmus fontossága a Kreuzkirche gyülekezete részéről.

Ereklýe

A Kreuzkirche gyülekezete számára fontos ereklýe: az 1899-ból származó Biblia. A Szentírásban ugyanis ajánlás található Wilhelm Ernst-tól, az utolsó Sachsen-Weimar-Eisenach nagyhercegétől. Az idézet a Zsid 13,8: Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz. A Biblia Japánba az Általános Evangélikus-Protestáns Missiószövetségén keresztül került, amely szervezetet a Weimari Nagyhercegség mind politikailag, mind anyagilag támogatott. Hogy a Biblia már az első vagy a második templom léte alatt a gyülekezet tulajdonában volt-e, sajnos nincsenek pontos információk, viszont a Kreuzkirche felszentelésénél már jelen volt, ugyanis a ceremónia során pont ezt a Bibliát helyezték az oltárra. A Szentírás restaurációs munkán ment keresztül 2006 és 2008 között. A szakszerű munkálatokat a weimari székhelyű Anna Amalia Könyvtár végezte. A visszakapott Biblia már inkább reprezentatív jelleggel bír, viszont a gyülekezet Mihály Sachsen-Weimar-Eisenach hercegétől egy újabb, bejegyzéssel ellátott Bibliát kapott ajándékba.

A gyülekezet missziós tevékenysége

A Kreuzkirche gyülekezete más országokban végzett térítési tevékenységnek is részese volt. A Söulban 1971-ben megalapított Német Nyelvű Evangélikus Gyülekezetet Günter Böhnke lelkész (1971-1982) megválasztásától 1991-ig – Hans-Ulrich Thoma működése alatt (1990-1996) – a Kreuzkirche aktuális lelkésze szolgálta havi egy alkalommal, amikor odautazva istentiszteletet tartott.

A Kreuzkirche gyülekezete és a Német Kelet-ázsiai Misszió közötti együttműködés 1971-ben megszűnt. Azóta a gyülekezet saját magát finanszírozza magánadományokból és gyűjtésekből, a lelkészeket szintén maga választja a Németországi Evangélikus Egyház általi kínálatból.

A Japán Nemzeti Keresztény Konzílium (National Christian Counsel in Japan) német kirendeltsége 1980-tól szorosan együttműködik a Németországi Evangélikus Egyházzal, aminek keretében a Kreuzkirche is aktívan kiveszi a részét. Minden évben két japán evangélikus lelkész továbbképzésre kiutazhat Németországba, a sti-

pendiumban részesülők kiválasztásában szerepet játszik a tokyoi gyülekezet is.

A Kreuzkirche gyülekezete nem csupán „tisztá” német gyülekezet, vegyes családok (német-japán) képviselőit akár a gyülekezet presbitériumában is találunk. A német-japán vegyes házaspárokból álló családok száma a 80-as évek végére elérte a gyülekezeti tagok 10-12 %-át, véleményem szerint ennek aránya manapság kb. 20% is lehet, bár erre pontos adatokat a kutatásom során nem találtam.

A lelkeszlak pasztorációs helyiségeiben gyermekistentiszteletek, gyülekezeti kávézások (Kirchenkaffee), aktuális témákról szóló beszélgetések, kézműves foglalkozások és presbitérium ülései kerültek megrendezésre.

Isermeyer lelkész időszakában (1982-1989) a konfirmációra való felkészülés 14 napon keresztül zajlott az iskola után a templomban. Ezen kívül Karuizawára a fiatalokkal 5 napos nyaralás volt szervezve, az őszi szünetben pedig felnőttek számára 3-4 naposak. A kirándulások iránt olyan nagy volt az érdeklődés, hogy akár 10-12 személyautóval is utaztak a gyülekezetből (kb. 30-35 fő alkalmanként). A konfirmáció után agapé volt szervezve.

A Kreuzkirche egyik tradicionális akciója az adventi vásár. Az adventi vásárra minden évben sor került 1970-től az advent első vasárnapja előtti szombaton. A vásárok nagy hatással vannak mind a hívek, mind pedig a Tokyóban élő német nyelvű lakosokra, ami a templomban kerül megrendezésre.

A Kreuzkirche együttműködik a NCCJ (National Christian Council in Japan - Japán Nemzeti Keresztyén Tanács) evangélikus szárnyával, a Japán Egyesült Egyházzal (Kyodan) pedig intenzívebbé vált a kapcsolatuk.

A gyülekezet kapcsolatot tart fenn az Ai no Izumi (A szeretet forrása) diakonikus centrummal (Kazo, Saitama prefektúra). Itt található templom, óvoda, árvaház és idősek otthona is. A konfirmandusok évente meglátogatják ezt a centrumot, aminek célja, hogy meglássák a gyülekezeti munka egyéb oldalait is.

A gyülekezeti tagok közül az istentiszteleteket 15-25 fő látogatja általában, viszont a családi istentiszteletekre 40-60 fő jelenik meg al-

kalmanként. A bibliakör kis létszámú, de erős magból áll. A gyülekezet nőtagjai számára a lelkész nő néha tematikus hétvégéket szervez.

A Kreuzkirche a 2011-es Fukushima-katasztrófa után elhatározta, hogy segítséget nyújt a japán társadalomnak. Az Iwata prefektúrában található Kamaishi várost és annak környékét támogatta a gyülekezet, mivel itt működött egy, a gyülekezet által ismert lelkész. Különböző projekteket, illetve újjáépítést támogatott a gyülekezet.

Azonnali segítségként autókat és mikrobuszokat segítettek beszerezni, hogy a helyi óvodák újra / tovább működhessenek. A későbbiekben jótekonysági koncerteket szerveztek, segítették az óvodákat mikulásakciókkal. A Kamaishiben rendszeresen megrendezésre kerülő Beethoven 9. szimfónia-koncertet is támogatta.

Hosszútávon nemcsak az iwatai hanem fukushimai óvodákat is támogatott a gyülekezet, valamint a régi orgonát restaurálták és egy, a Miyagi prefektúrában található templomnak adományozták.

Annak ellenére, hogy a különleges segítségnyújtási projekt 2020-ig volt tervezve, a személyes kontaktusok megmaradtak, és a helyi lakosok is nagy örömmel gondolnak a Kreuzkirche által felajánlott adományokra és segítségnyújtásra.

Ökumenizmus

Az keresztyén-keresztény összehangolódás kulcskérdés Tokyoban. Különösen, ha nem japán nyelvű gyülekezetekről van szó. Vannak városok (pl. Osaka), ahol egy keresztény templomot több gyülekezet használja, néha több nyelven is tart istentiszteletet. Így nem meglepő, hogy a német nyelvű keresztények két fő bástyájaként fennálló Kreuzkirche és Szent Mihály római katolikus gyülekezet szorosan együttműködik.

Kezdetben Oisoban ökumenikus tanácskozásokat tartott a Kreuzkirche és a Szent Mihály gyülekezetének tagjai. Ennek hatására jó kapcsolat alakult ki a katolikus gyülekezettel, amelyek kezdetben közös ökumenikus istentiszteletek, szünidei kirándulások megszervezésében kezdtek kibontakozni. A DSTY (Deutsche Schule Tokyo – Yokohama) falain belül ökumenikus hittanórákat tartanak a 2. és 13. osztályos korosztálynak.

A gyerekek számára bibliai napokat szerveznek az új esztendő első napjaiban, valamint gyerekbibliaórák, istentiszteletek kerülnek megszervezésre a fiataloknak az iskolában. A közös istentiszteleteket az iskolaév elején, adventben és karácsonykor tartják. A karácsonyi istentisztelet alkalmával betlehemi játékot is előadnak. A konfirmandusok számára szintén szerveznek ökumenikus találkozókat a katolikus fiatalokkal a Szent Mihály gyülekezetből.

A gyülekezet nőtagjai bekapcsolódnak szintén ökumenikus vonalon a női világimanap megszervezésébe és lebonyolításába.

Ebből is látható, hogy annak ellenére, hogy kis létszámú német nyelvű keresztyén gyülekezetéről van szó, aktivitásban nincs hiány és nyitottsággal tudott találni olyan partnereket, amelyekkel az együttműködés új távlatokat nyitott.

Gyülekezeti alaptörvény - statútum

A gyülekezet 2008. február 3-án kelt statútuma (alapszabályzata) a gyülekezet weboldalán teljes terjedelmében megtalálható. Néhány érdekes pontot szeretnék kiragadni a statútumból rámutatva a gyülekezet specifikumaira.

A statútum 2. paragrafusa kimondja, hogy „Az egyházi tanítás alapjául Dr. Luther Márton Kis Kátéja szolgál. Ez azonban nem zárja ki, hogy a gyülekezeti tagok kívánságára a tanítás a Heildelbergi kátét kövesse.”⁹ Ez annyiban érdekes, hogy az egyik az evangélikus, míg a másik a református egyház tanítását mutatja be, így a „váltás” véleményem szerint nem lenne teljesen zökkenőmentes.

A statútum a gyülekezet különleges státusát a következőképpen állapítja meg: A gyülekezet a Németországi Evangélikus Egyházal a szerződéses együttműködésben áll, viszont a 4.§ alapján a Kreuzkirche a Japán Keresztyén Egyházal együttműködik. Itt látható a teljes kettősség nyílt felvállalása, de egyben szuverén jellegének megtartása is, mivel csupán együttműködésről van szó, nem pedig betagozódásról.

⁹ A Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama. Gemeindeordnung Kreuzkirche. 2008. február 3., 2. oldal In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/01/gemeindeordnung-2008.pdf>

A német egyházrendszerhez való szoros kötődést viszont alátámasztja a statútum 12. §-a, miszerint: „A gyülekezet statútumának megváltoztatásához szükséges a 2/3-os többség, illetve a Németországi Evangélikus Egyház hozzájárulása.”¹⁰

Emellett még egy másik helyzetben fontos a német egyház véleménye. A statútum §15 alapján „amennyiben a lelkész és a gyülekezet között nézeteltérés áll fenn és azt közösen nem tudnak megoldást találni, a döntés joga a Németországi Evangélikus Egyházné, amelynek döntését mindkét fél feltétel nélkül elfogadja”¹¹.

A statútum 12.§-a szerint a gyülekezet 6 évre választja a lelkészt, amit további 3 évre meghosszabbíthat. Ezt a már említett Németországi Evangélikus Egyház kínálatából teszi. Abban az esetben azonban, ha a gyülekezet 2/3-os többséggel megszavazza, hogy a Németországi Evangélikus Egyház nevezzen ki lelkészt a Kreuzkirche pasztorációjára, azt a jelöltet a gyülekezet érvényesen megválasztott jelöltnek tekinti.

A statútumban fontos szempont, hogy nincs pontos meghatározása az elnökségnek, ugyanis 13. § szerint „A gyülekezet elnöksége a lelkészből és minimum 4, maximum 10 választott főből áll.”¹² A választás 3 évre szól, és legalább fél éves aktív gyülekezeti részvételt kíván. A gyülekezet vezetősége a lelkészből, a felügyelőből, felügyelő-helyettesből, pénztárosból (Schatzmeister) és jegyzőből áll. A lelkész nem töltheti be a felügyelő tisztséget.

Ugyanakkor a presbitérium összetétele is eléggé flexibilis a közép-európai trendekhez képest, mivel amennyiben a megválasztott presbiter elhagyja a gyülekezetet, a vezetőség meghívhat egy új tagot a pótlásra. Megjegyzendő viszont a rendszeres ülésezés, mivel presbitérium üléseit havonta tartják.

¹⁰ Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama. Gemeindeordnung Kreuzkirche. 2008. február 3., 7. oldal In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/01/gemeindeordnung-2008.pdf>

¹¹ Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama. Gemeindeordnung Kreuzkirche. 2008. február 3., 12. oldal In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/01/gemeindeordnung-2008.pdf>

¹² Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama. Gemeindeordnung Kreuzkirche. 2008. február 3., 7. oldal In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/01/gemeindeordnung-2008.pdf>

Végezetül a 17. § szerint „a gyülekezet státútuma előnyt élvez a japán törvényekkel szemben”¹³.

A Tokyo-ban szolgáló német nyelvű lelkészek névsora

Az alábbiakban feltüntetem az eddig Tokyoban szolgálatot ellátó evangélikus lelkészek névsorát szolgálati idejük sorrendjében.

1885-1891 Wilfrid Spinner, 1887-1892 Otto Schmiedel, 1889-1895 Carl Munzinger, 1892-1899 Max H. Christlieb, 1898-1909 Dr. Hans Haas, 1909-1920 Emil Schröder, 1895-1931 D. Emil Schiller, 1919-1923 Jakob Hunziker, 1926-1934 Dr. Karl Weidinger, 1936-1938 Dr. Liemar Hennig, 1938-1941 Günter Stobbies, 1941-1953 Theodor Jäckel, 1953-1965 Harald Oehler, 1965-1971 Wenzel Graf von Stosch, 1971-1982 Günter Böhnke, 1982-1989 Bernhard Isermeyer, 1989-1990 Karl-Heinz Schell, 1990-1996 Hans-Ulrich Thoma, 1996-2002 Eckhard Korthus, 2002-2003 Heinz-Joachim Frank, 2003-2012 Elisabeth Hübler-Umemoto, 2012-2018 Gabriele Zieme-Diedrich, 2018 óta Bettina Roth-Tyburski und Marcus Tyburski.

Összefoglalás

A Kreuzkirche egy többszörösen különleges gyülekezet, amely egyben tiszteletre méltó, egyes esetekben pedig akár követhető példával szolgálhat. Egyrészt egy nem keresztyén többségű ázsiai országban német nyelvű gyülekezetként nagyon ritka státusú. A világ egyik legnépesebb városában mintegy pár száz gyülekezeti taggal egy miniatűr közösség, amely mégis életképes. Mind politikai, mind egyházi, mind pedig oktatási és kulturális téren több vonalon együttműködő. A gyülekezet megtartotta gyökereit, de nyitott az adott lehetőségek iránt az új környezetben. Mindebben megerősíti a gyülekezetet az az anyagi önállóság, amelyet a gyülekezeti tagok vállálnak, ami szabadabb mozgásteret biztosít. Mindezek a támpontok szeretnének inspirációul szolgálni a közép-európai keresztyén gyülekezetek számára a XXI. században.

¹³ Evangelische Gemeinde deutscher Sprache Tokyo-Yokohama. Gemeindeordnung Kreuzkirche. 2008. február 3., 12. oldal In: <https://kreuzkirchetokyo.files.wordpress.com/2020/01/gemeindeordnung-2008.pdf>